

Abdülfettah Ebû Gudde
(1917-1997)

Soyunun Halid b. Velîd'e dayandığı söylenen Ebû Gudde, Halep'te doğdu. Babası Muhammed b. Beşir b. Hasan Ebû Gudde, annesi Fatıma bint Salih'tir. İlk ve ortaöğrenimini Halep'te tamamladıktan sonra buradaki Hüsreviye Medresesi'ne girdi. Bu medresede kısa sürede arkadaşları arasında öne çıkan Ebû Gudde, hocalarının olmadığı zamanlarda onların yerine derslere girmeye başladı. Bir gün hocası Muhammed es-Selkînî birkaç günlüğüne Ebû Gudde'yi yerine bırakır. Döndüğünde talebelerinin "Ebû Gudde sizin talebeniz midir" diye takdirle ondan söz etmeleri üzerine "Evet, benim talebemdi; ama şimdi ben onun talebesiyim" der.

Ebû Gudde Hüsreviye Medresesi'ndeki tahsilini tamamladıktan sonra 1944 yılında Ezher Üniversitesi'nin Külliyyetü'ş-Şerî'a bölümüne kaydoldu. 1948 yılında mezun olunca aynı üniversitenin Külliyyetü'l-Âdâb bölümünde iki yıl eğitim bilimi ihtisası gördü. Mısır'da geçirdiği ilk aylarda aradığı ortamı bulamayınca geri dönmeyi düşündü. Ancak bir arkadaşının tavsiyesiyle Fatih müderrislerinden Şeyhülislâm Vekili Muhammed Zâhidü'l-Kevserî (ö. 1952) ile tanışarak Mısır'da kalıp ondan istifade etmeye karar verdi. Bu olayı hayatının dönüm noktası sayan Ebû Gudde: "Kevserî'yi tanıyınca 'derya gibi' deyimimin ne demek olduğunu anladım" demiştir. Mısır'da diğer bir Osmanlı âlimi Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi'den de feyz aldı. Suriye, Mısır, Irak, Fas, Hindistan, Pakistan, Yemen ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde yüzü aşkın hocadan ilim tahsil etti. Onlardan ayrıldıktan sonra daha çok mektuplaşmak suretiyle ilmî tekâmülünü sürdürdü. Ayrıca Halep ulemasından İsa el-Beyânûnî, Muhammed Râgib et-Tabbâh ve Mustafa ez-Zerkâ; Mısır'dan Yusuf ed-Dicvî, Ahmed Muhammed eş-Şâkir, Muhammed el-Hıdır Hüseyin ve Hint alt kıtası âlimlerinden Zafer Ahmed Tânevî'den de dersler aldı. İlerlemiş yaşlarına rağmen çalışma azminden hiçbir şey kaybetmeyen hocalarını kendine örnek aldı. Onların araştırma ve inceleme azimlerini görerek her yönüyle onlar gibi olmayı hedefledi. Ebû Gudde "Karşılaştığım bütün hocalarıma ulaşabileceğimi, onlar gibi olabileceğimi düşündüm,

ancak Zâhid el-Kevserî'yi gördüğümde 'Hayır bunun gibi olamam' dedim" ifadesiyle hayatta varmak istediği yeri açıklamıştır.

Ebû Gudde hayranlıkla bahsettiği İhvân-ı Müslimîn lideri Hasan el-Bennâ ile Mısır'da bulunduğu sırada tanıştı ve ümmet fikrini oluşturmada ondan büyük ölçüde faydalandı. Mısır'da İhvân-ı Müslimîn saflarında yer alan Ebû Gudde, 1950'de Suriye'ye döndükten bir müddet sonra aynı teşkilâtın Suriye koluna "el-Murâkıbü'l-Âm" (genel koordinatör) olarak tayin edildi. Ona göre müslümanlar siyasetten uzak kalmamalı, ama kardeşlik ve dayanışma içerisinde yaşayıp diyalog yolunu herkese açık tutmalıdır.

Ebû Gudde Suriye Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullardaki hocalığı yanında Halep'te Hüsreviyye ve Şâbâniyye medreselerinde şer'î ilimler okuttu. Ortaokul ve liselerde okutulmak üzere İslâmî eğitimle ilgili on civarında ders kitabının hazırlanmasına iştirak etti. Aynı dönemde Halep âlimleri tarafından Halep müftüsü seçildi. 1961'de Suriye'nin Mısır'dan ayrılmasından sonra yapılan seçimlerde Halep milletvekili olarak parlamentoya girdi. Parlemtentonun birkaç ay sonra feshedilmesiyle bu görevi sona erdi. Aynı yıl Şam Şeriat Fakültesi'nde ders vermeye başladı ve bu görevi üç yıl sürdü. Bu arada fakülte'deki fıkıh ansiklopedisi müdürlüğünü ve fıkıh kitaplarını fihristleme çalışmalarını sürdürdü. Mu'cemu fikhî İbn Hazm fi'l-Muhallâ (Dımaşk 1966) adlı kitabı hazırlayan komisyonun çalışmalarına da katıldı. Bu sırada ilmî çalışmaları içinde önemli bir yeri olan Pakistan ve Hindistan ziyaretlerini gerçekleştirdi. Bunun sonucu başta Zafer Ahmed Tânevî olmak üzere Hindistanlı ve Pakistanlı birçok âlimle tanıştı ve onlardan istifade etti. Hatta bu seyahati esnasında tanıştığı Hint ulemâsının yazdığı hadis eserlerinin İslâm âlemine tanıtılmasına gayret etti. Bu seyahatlerine ilave olarak aralarında Türkiye, Suriye, Suudi Arabistan, Fas, Cezayir, Irak ve Somali gibi birçok müslüman ülke yanında Avrupa ve Amerika'da da ilmî faaliyetlere katılarak buralarda çeşitli tebliğler sundu; misafir öğretim görevlisi olarak dersler verdi.

1965 yılında misafir öğretim üyesi olarak Riyad Şeriat Fakültesi'ne davet edildi. Ailesi ile Suudi Arabistan'a giden Ebû Gudde'ye orada profesörlük unvanı verildi, ancak bunu hiç kullanmadı. Bir yıl sonra Halep'e döndüğünde Baas Partisi yandaşlarınca tutuklandı. Suriye'nin birçok ileri gelen müslüman düşünürleriyle bir seneye yakın Tedmur Askerî Hapishanesi'nde yattı. 1967 harbinde İsrail, Tedmur'u bombalayınca hapishane tahliye edildi ve tekrar Suudi Arabistan'a döndü. Bir yıl kadar el-Ma'hedü'l-Âlî li'l-Kadâ'da ders veren Ebû Gudde daha sonra Riyad Şeriat Fakültesi'ne geçerek burada on yıl fıkıh usulü ve hadis okuttu. Ardından Usûlü'd-dîn Fakültesi'ne geçerek emekliliğine kadar burada hadis dersleri verdi.

Türkiye'ye karşı özel bir sevgisi bulunan Ebû Gudde, bir ara Türkiye'de ikâmet etmek için teşebbüste bulundu. İstanbul'a, özellikle Fatih Sultan Mehmet Han'a olağanüstü bir hayranlığı vardı. Fatih Camii'nde yetişmiş iki ulemadan ders almış olmayı büyük bir mutluluk vesilesi sayan Ebû Gudde, "Ben buradan yetişmiş iki büyük âlimden okumakla

Fatih'in talebesi sayılıyım" sözleriyle bu mutluluğunu dile getirmiştir. Türkiye'nin değişik yerlerini de çeşitli vesilelerle gezen Ebû Gudde, özellikle manevî ikliminden dolayı Konya'ya ayrı bir muhabbet besliyordu.

Ebû Gudde görev aldığı üniversitelerin eğitim kalitesini yükseltme çalışmalarına katkıda bulundu; çok sayıda yüksek lisans ve doktora çalışmasına danışmanlık yaptı, binlerce talebe ilmî görüşlerinden faydalandı. Üniversitedeki görevinden ayrıлып telif ve tahkik çalışmalarına hız veren Ebû Gudde, 16 Şubat 1997'de vefat etti.

Halim selim mizaçlı, gönül kırmamaya çalışan, nüktedan, vefakâr bir kişiliğe sahip olan Ebû Gudde'nin tekellüfsüz bir hali vardı. Kendisine yapılan her iyiliğe karşılık vermeye çalışırdı. "Fazilet sahibi insanları ancak fazilet sahibi insanlar takdir edebilir" sözünün de işaret ettiği gibi her yönüyle faziletli bir insan olmaya çalışırdı. Kendisine iftira edenlere karşı bile ölçülü davranır, kırıncı olmamaya özen gösterirdi. Her sözünün hesabını Allah'a vereceğinin bilincinde olarak konuşur, daha çok dinlemeyi tercih ederdi.

Ebû Gudde vefat ettiğinde yirmiyeye yakın telif, kırkı aşkın tahkik, takdim ve fihristleme çalışması vardı. Üzerinde çalıştığı kitaplarının apayrı bir hüviyet kazandığı da dikkate alınır, onun bütün çalışmalarının birer telif eseri olduğunu söylemek mübalağa olmaz. Bütün eser ve tahkikleri Beyrut'taki Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmî tarafından basılıp, Halep'teki Mektebü'l-Matbûâtî'l-İslâmîye tarafından neşredilen Abdülfettah Ebû Gudde'nin başlıca eser ve tahkikleri şunlardır. Eşerleri: 1. Kelimât fî keşfi ebâtil ve iftiraât (1990). Kendisi aleyhine oluşturulmak istenen karalayıcı tavırlara karşı kaleme alınmıştır. 2. Mes'eletü halkı'l-Kur'ân ve eseruhâ fî sufûfi'r-ruvât ve'l-muhaddisîn ve kütübü'l-cerh ve't-ta'dîl (?). Yazar bu eserinde Kur'ân'ın mahluk olduğu iddiasının halk, râvîler ve muhaddisler üzerindeki tesirinden söz etmiştir. 3. Safahât min sabri'l-ulemâ alâ şedâidi'l-ilm ve't-tahsîl (1992, 3. baskı). Bu eserde âlimlerin ilim tahsili sırasında çektikleri sıkıntılar anlatılmakta, ilim yolunun çile yolu olduğuna dikkat çekilmektedir. Eser, İlim Uğrunda adıyla Türkçe'ye de çevrilmiştir (İstanbul 1985). 4. Kıymetü'z-zamân 'inde'l-ulemâ (1987, 4. baskı). Türkçe'ye de İslâm Âlimlerinin Gözüyle Zamanın Kıymeti (İzmir 1995) adıyla tercüme edilen eserde zamanın kıymeti ve âlimlerin vakitlerini nasıl özenle kullandıklarına dikkat çekilmektedir. 5. er-Resûlü'l-muallim sallallâhü aleyhi ve sellem ve esalîbuhü fi't-ta'îlm (1996). Eserde Resûlullah'ın (a.s.) öğretmen kişiliği ve bununla ilgili rivayetler aktarılmakta, aynı üslûbun günümüzde nasıl uygulanacağına dair tecrübeler nakledilmektedir. 6. Lemahât min tarîhi's-sünneti'l-mutahhera ve ulûmi'l-hadîs (1983). 1982 yılında Cezayir'de düzenlenen XVI. İslâm Düşüncesi Sempozyumu'na yazarın sunduğu "Hadis Uydurma Sebepleri ve Sonuçları" konulu tebliğden oluşan eserde Sünnet-Kur'ân ilişkisi, Sünnet'in teşriî değeri ve Kur'ân'ın beyan ve tefsir açısından Sünnet'e olan ihtiyacından bahsedilmektedir. Mevzu Hadisler (İstanbul 1995) adıyla Türkçe'ye de çevrilen eserde hadis uydurmacılığına da temas edilmiştir. 7. el-İsnâd mine'd-dîn (1992), 8. es-Sünnetü'n-Nebeviyye ve beyânü medlûliha's-şer'î (1992), 9. Min edebi'l-İslâmî (1992), 10.

Ümerâu'l-mü'minîn fi'l-hadîs (1990), 11. Safha müşrika min târihi semâi'l-hadîs 'inde'l-muhaddisîn (1992).

Bu telif eserlerinden başka, birbirinden kıymetli birçok tahkik eseri de vardır. Ebû Gudde'nin tahkikteki üslûbu sayesinde, tahkik için ele aldığı eserler âdeta yeniden hayat bulmuştur. O, tahkik edeceği yazma nüshanın ismini tam olarak tesbit eder ve bu nüshayı tanıtırdı. Ardından eserin lehinde ve aleyhinde söylenen bütün sözleri nakleder, eserdeki kapalı noktaları vüzuha kavuştururdu. Eserde ismi geçen zevatın tercüme-i hallerini verir, isimlerinin zaptını tam olarak yapar, metinde geçen nasların kaynaklarını gösterir, yarım kalmış olanlarını tamamlardı. Müellifin, nasları naklederken düştüğü hataları ve müellifin nas hakkındaki yanlış kanaatlerini düzeltirdi. Aliyyü'l-Kârî'nin "Habbezâ'l-mutehallilûne min ümmeti" hadisinin mevzû ve dolayısıyla onun bu hadisten hareketle verdiği hükmün yanlış olduğunu ortaya koyması buna örnektir (bk. el-Masnû', s. 90). Bunlar dışında âyet, hadis, müellif, özel isim, yer adı, kaynak ve konu başlıklarını kapsayan fihrist ve indeks hazırlamayı da ihmal etmezdi.

Tahkikleri: 1. el-Muhâsibî'nin Risâletü'l-müstersidîn(1964), 2. Zehebî'nin el-Mûkizâ'sı (1985), 3. Aliyyü'l-Kârî'nin el-Mevzûâtü's-Suğra'sı (1969) (ki bu eserin isminin el-Masnû' fi ma'rifeti'l-hadîsi'l-mevzû olduğuna dikkat çekmiştir), 4. Leknevî'nin el-Ecvibetü'l-fâdîla'sı (1964), 5. er-Ref' ve't-tekmil fi'l-cerh ve't-ta'dîl'i (1963), 6. İkâmetü'l-hüccce alâ enne'l-iksâr fi't-ta'abbüd leyse bi bid'ah'ı (1966), 7. Zafer Ahmed Tânevî'nin Kavâid fi ulûmi'l-hadîs'i (1972), 8. Zâhid el-Kevserî'nin Fikhü ehli'l-İrâk ve hadîsühüm'ü (1970), 9. Tahir el-Cezâirî'nin Tevcîhü'n-nazar ilâ usûli'l-eser'i (1995), 10. Hazrecî'nin Hülâsatü tezhîbi tezhîbi'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl'i (1990), 11. Enver el-Keşmirî'nin et-Tasrîh bimâ tevattere fi nuzûli'l-Mesîh'i (1965), 12. İbn Kayyim el-Cevziyye'nin el-Menârü'l-münîf fi's-sahîh ve'z-zaîf (1983)'idir.

Kitaplara olan düşkünlüğü ile dikkat çeken Ebû Gudde, istediği bir kitaba ulaşmak için "Şu kadar namaz kılacağım" şeklinde adakta bulunurdu. İsteddiği kitapları alabilmek için hiç çekinmeden en kıymetli eşyalarını gözden çıkarır, kütüphanesinde otuz bir civarında kitap bulunmasına rağmen bir kitapçı dükkânına girdiğinde yüzünde mutluluk alâmetleri belirirdi.

Çalışmalarının çoğunu ülkesi dışında gerçekleştiren ve hayatının son yıllarına kadar vatan hasreti çeken Ebû Gudde'ye 1995 yılında Buruney Sultanlığı'nca İngiltere'de verilen uluslararası bir ödül, Suriye'ye dönmesine zemin hazırladı. Fakat Halep'e döndüğünde evinin üç ayrı kişiye satıldığını ve binlerce cilt eser bulunan kütüphanesinin yağma edildiğini gördü. Evini tekrar alma imkânı bulduysa da, kitaplarına kavuşamadı.

Allah'ın rahmeti üzerine olsun.

Ahmet Hamdi Yıldırım